

ÖREBRO

Sociala
investeringar

Ks 712/2014

Slutrapport sociala investeringar

Partnerskap Varberga/Oxhagen – *El Sistema*

Beslutad i Kommunstyrelsen, den 12 september 2017, § 184
Datum: 2017-08-17

Dokumentansvarig på politisk nivå: Kommunstyrelsen
Dokumentansvarig på tjänstemannanivå: Kommundirektör

Ansvariga för utvärderingen: Utvärderingsteamet för sociala investeringar

SAMMANFATTNING

Den 1 januari 2015 startade satsningen *El Sistema* som en av tre satsningar inom den sociala investeringen *Partnerskap Varberga/Oxhagen*. Totalt beviljades 3 miljoner för genomförandet under en treårsperiod. Utifrån den venezuelanska metoden *El Sistema*, som bygger på att använda musiken som mål och medel för social och mänsklig utveckling, har satsningen getts till alla barn 5-8 år på förskolan Blåmesen och Hagaskolan. Satsningens målsättning har varit att bidra till att öka barnens känsla av samhörighet och gemenskap, förbättra deras samarbets- och koncentrationsförmåga, bidra till att öka måluppfyllelsen i skolan genom ökad stimulans tack vare musiken och öka barnens intresse för att delta i organiserad kultur- och fritidsverksamhet. Målsättningen har även varit att möjliggöra för föräldrar att få en större inblick i och engagemang för sina barns vardag, liksom ett positivt sammanhang för hela familjen att ta del av.

Arbetet med *El Sistema* har bidragit till stärkt självkänsla, koncentrationsförmåga, förbättrade språkkunskaper, ökat självförtroende och lugn hos barnen, samt en stolthet hos både barn och föräldrar. Därtill bedöms föräldrarnas engagemang och delaktighet i skolans verksamhet ökat och satsningen har därmed bidragit till utveckling inom de mål som formulerats. Pedagogerna bedömer att *El Sistema* bidragit till en positiv utveckling för minst 90 procent av de deltagande barnen och en stor andel av eleverna har frivilligt valt att fortsätta med instrumentspel även på fritiden. Satsningen har en svag koppling till direkt ekonomisk effektivitet, men på sikt tyder mycket på att positiva kommunal- och samhällsekonomiska effekter kommer att uppstå, dock inte i den omfattningen att satsningen kan räknas hem ekonomiskt.

Utifrån bostadsområdets karaktär och behov, liksom de effekter som satsningen genererat, bedöms det angeläget att verksamheten fortsätter. En implementering föreslås därför av verksamheten på förskolan Blåmesen och Hagaskolan för 5-åringar, förskoleklass och årskurs 1, samt frivilligt instrumentspel och kör efter skoltid för årskurs 2 på Hagaskolan. För elever från och med årskurs 3 föreslås att Kulturskolan möjliggör orkesterspel i Kulturskolans ordinarie verksamhet, samt att integrationsaspekten beaktas genom ett utvecklat samarbete mellan *El Sistema* i Oxhagen och Kulturskolans ordinarie verksamhet. Det är även viktigt att fortsatta möjligheter skapas för barnen i Oxhagen att komma till och ta del av de centrala arenor som finns för kultur, exempelvis Konserthuset och kommande Kulturkvarteret.

Satsningarna *El Sistema*, *Team Oxhagen* och *Specialpedagogisk kompetensutveckling* utgör tillsammans en helhet i form av den sociala investeringen *Partnerskap Varberga/Oxhagen*. Detta behöver beaktas vid implementering och framför allt ekonomisk återföring. De tre satsningarna i bostadsområdet har till vissa delar varit en förutsättning för varandra, vilket påverkar både resultat och effekter.

För framtagandet av slutrapporten har följande personer och grupper bidragit:

Birgitta Jonsson, projektledare

Ingrid Ekman, musikpedagog El Sistema

Ingrid Misgeld, musikpedagog El Sistema

Karin Svensson Norberg, musikpedagog El Sistema

Maria Brengesjö, Svenska Kammarorkestern och fd musikpedagog El Sistema

Ina Axelryd, rektor Hagaskolan

Stig-Göran Johansson, förskolechef Blåmesen

Mats Öhlund, rektor Kulturskolan

Pedagoger, förskolan Blåmesen

Pedagoger, Hagaskolan

Team Oxhagen

Vårdnadshavare till barn som deltagit i El Systemas undervisning

Barn som deltagit i El Systemas undervisning

Projektägare:

Susanne Bergström, förvaltningschef Socialförvaltningen

Margareta Borg, förvaltningschef Förvaltning förskola och skola

Helene Lis, förvaltningschef Kultur- och fritidsförvaltningen

Datum för godkännande av projektägare: 2017-08-16

Ansvariga för utvärdering och slutrapport:

Staffan Wikstedt, nationalekonom, Utvärderingsteamet för sociala investeringar

Gunilla Björling, planerare, Utvärderingsteamet för sociala investeringar

Aina Rundgren, processledare, Utvärderingsteamet för sociala investeringar

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

SAMMANFATTNING	2
1 BAKGRUND.....	5
1.1 Problemformulering	5
1.2 Syfte, målgrupp och målsättning	5
1.3 Utgångspunkt och metod för satsningen.....	6
1.4 Organisation	6
2 RESULTAT- OCH EFFEKTRDOVISNING.....	7
2.1 Förutsättningar	7
2.2 Mål – barnens utveckling.....	8
2.2.1 Arbetssätt och metod.....	8
2.2.2 Genomförda aktiviteter	9
2.2.3 Resultat	11
2.3 Mål – föräldrarnas engagemang.....	17
2.3.1 Arbetssätt och metod.....	17
2.3.2 Genomförda aktiviteter	18
2.3.3 Resultat	18
2.4 Intervjuresultat	19
2.5 Ekonomiska effekter	25
2.6 Satsningens kostnader.....	26
2.7 Kostnadsnyttoanalys.....	27
3 ANALYS OCH SLUTSATSER.....	28
3.1 Slutsatser.....	28
3.2 Komponentanalys.....	29
4 FÖRSLAG TILL BESLUT.....	29
4.1 Förslag till implementering	29
4.2 Plan för återföring	30
4.3 Förslag till uppskalning.....	30
5 FORTSATT ARBETE	31
5.1 Fortsatt utvärdering	31
5.2 Utvecklingsområden	31
BILAGOR.....	32
Bilaga 1 – Utvärderingsschema	32
Bilaga 2 – Återföringsplan enligt ansökan	33

1 Bakgrund

1.1 Problemformulering

I början av 2014 gjorde socialnämnderna förvaltningen uppmärksam på de höga kostnaderna för insatser till ungdomar 13-18 år boende i Oxhagen och Varberga. Samtidigt rapporterade Socialtjänstens fältgrupp, ÖreBRÅ och ÖreFÖR om ökade problem i Varberga och Oxhagen gällande tonåringar och yngre vuxnas beteenden. I media hade områdena, och framför allt Oxhagen, den senaste tiden figurerat i negativa sammanhang och brottsstatistiken för 2013 var oroväckande hög. Familjecentralerna i områdena vittnade om föräldrar som behövde och förväntade sig mer stöd och hjälp än vad som kunde ges. För att bryta den negativa trenden och säkerställa att barnen boende i områdena inte skulle slå in på samma bana som ungdomarna när de kom upp i ålder, tillsattes en arbetsgrupp för att arbeta fram förslag på förebyggande arbete med fokus på de yngre barnen. Sex utmaningar identifierades, bland annat att barnen saknade fritidsaktiviteter efter skoltid.

Utbudet av organiserade fritidsaktiviteter är sparsamt i Oxhagen, trots att det innebär en viktig skyddsfaktor att delta i organiserad fritidsaktivitet. Mot den bakgrunden föreslogs en satsning för att skapa förutsättningar för deltagande, oberoende socioekonomisk status eller ekonomiska resurser. Genom att förlägga aktiviteter inom ramen för ordinarie förskole- och skolverksamhet skapas förutsättningar för alla och som metod för arbetet valdes El Sistema, en modell framtagen i Venezuela som utvecklats där under 40 års tid. Modellen bygger på den klassiska musiken som verktyg för social och mänsklig utveckling. I Sverige började modellen användas 2010 i en av Göteborgs stadsdelar, men har sedan dess spridits till 27 kommuner runt om i Sverige. Syftet med modellen är att förebygga utanförskap genom undervisning i musik för barnen i deras miljö, med start redan i tidig ålder. För barnen blir musikundervisningen, med kör och orkester, en fast punkt i tillvaron och därmed en viktig del i utvecklingen. I den svenska versionen erbjuds barnen både obligatorisk och frivillig musikundervisning två till tre dagar i veckan tillsammans med musikpedagoger. En viktig del i arbetet är att involvera föräldrarna genom att bjuda in dem till familjeträffar, så kallade Vänstay, en gång per vecka.

Satsningen omfattar tre år, 1 november 2014 – 31 december 2017, och har beviljats tre miljoner kronor för sitt genomförande. Detta innebär att det vid tidpunkten för slutrapportens framtagande kvarstår några månaders arbete inom ordinarie tidsram för satsningen. Skälet till att slutrapporten skrivs i detta skede är för att säkerställa underlag för beslut om implementering och eventuellt fortsatt arbete, i syfte att undvika glapp i verksamheten.

1.2 Syfte, målgrupp och målsättning

Syftet med satsningen är att med musiken som mål och medel bidra till en social och mänsklig utveckling, barn som tror på sig själva och som respekterar andra människor. Med hjälp av El Sistema som modell är målsättningen att:

- bidra till att öka barnens känsla av samhörighet och gemenskap.
- bidra till att förbättra barnens samarbets- och koncentrationsförmåga.

- bidra till att öka måluppfyllelsen i skolan, genom ökad stimulans tack vare musiken som i sin tur ger förbättrade förutsättningar för skolframgång.
- öka barnens intresse för att delta i organiserad kultur- och fritidsverksamhet.
- ge föräldrar en större inblick i och engagemang för sina barns vardag.

Målgruppen för satsningen formulerades i ansökan till att under första året innefatta femåringarna på förskolan Blåmesen, samt eleverna i förskoleklass på Hagaskolan. Under satsningens andra och tredje år avsågs målgruppen utgöras av femåringarna på förskolan Blåmesen, samt eleverna i förskoleklass och årskurs 1 på Hagaskolan. Genom att väva in undervisningen som en naturlig del i den ordinarie undervisningen blir den obligatorisk för alla aktuella barn.

1.3 Utgångspunkt och metod för satsningen

Enligt ansökan var tanken att satsningen på El Sistema under det första året skulle genomföras med hjälp av två pedagoger från Örebro Kulturskola, som på del av sin tid skulle jobba med satsningen och genomföra El Sistema för femåringarna på Blåmesens förskola samt Hagaskolans elever i förskoleklass. Under satsningens andra och tredje år skulle satsningen utökas till att även inkludera de nya femåringarna på förskolan Blåmesen och således arbeta med femåringarna, Hagaskolans förskoleklass samt årskurs 1. För att möjliggöra det skulle ytterligare pedagogresurs motsvarande två personer på 35 procent anställas. Kostnadsfri undervisning skulle bedrivas två till tre gånger i veckan, cirka 40-45 minuter per gång, i grupper om cirka 10-14 barn. Varje grupp skulle bemannas med två musikpedagoger och minst en pedagog från den ordinarie verksamheten. För femåringarna i förskolan och eleverna i förskoleklass skulle undervisningen präglas av rytmik, sång och rörelse, medan instrumentundervisning skulle tillkomma från årskurs 1. För de äldre barnen var målsättningen ett fokus på två olika ämnen, exempelvis körsång och stråkinstrument. Som en del i modellen syftar barnens musicerande till att resultera i en spelning tillsammans med duktiga och professionella musiker, exempelvis Svenska kammorkestern. Genom deras medverkan i satsningen skulle även en möjlighet skapas för barnen att ta del av en värld som i vardagen är mycket avlägsen för dem, exempelvis ett konserthusbesök.

För att skapa möjlighet för barn med särskilda behov att delta i musicerandet utifrån deras egna förutsättningar skulle en särskild ”guldgrupp” arrangeras med träffar en gång per vecka. På så vis skulle även de barn som har olika typer av svårigheter kunna delta i den gemensamma undervisningen och framför allt vid de gemensamma spelningarna i möjligaste mån. För att skapa utrymme för extra övningstid, exempelvis inför en uppspelning eller för de barn som vill få mer tid till sitt musicerande, skulle musikpedagogerna finnas tillgängliga ytterligare en timme per vecka.

Utöver undervisningstillfällena skulle familjeträffar arrangeras en gång i veckan, där även barnens föräldrars och syskons deltagande möjliggörs för att stärka den sociala samverkan. Det skulle även arrangeras tillfällen då samtliga grupper från förskolan och skolan träffades för att spela tillsammans.

1.4 Organisation

Satsningen har bedrivits i samverkan mellan Kulturskolan och Hagaskolan respektive förskolan Blåmesen. Från Kulturskolans sida har Mats Öhlund, Kulturskolans rektor, haft ansvar för ekonomi och anställda musikpedagoger, medan Birgitta Jonsson haft rollen som projektledare med

ansvar för verksamheten. En löpande dialog har förts med förskola och skola genom planeringsmöten en gång per månad.

Resurser för genomförandet av satsningen har under våren 2015 bestått av två musikpedagoger på 50 procent vardera. Från och med hösten 2015, då satsningen utökades med ytterligare en årskull, har fyra musikpedagoger funnits till satsningens förfogande, två på 40 procent och två på 50 procent. Till skillnad från ansökan innebar det en utökning av två av pedagogernas tid från 35 procent till 40 procent, vilket möjliggjordes genom ett ekonomiskt utrymme till följd av delvis sjukskrivning för den pedagog som även agerat projektledare för satsningen.

2 Resultat- och effektrevisning

2.1 Förutsättningar

Satsningen påbörjades i samband med terminsstart i januari 2015, efter planeringsmöten och ett gemensamt studiebesök till Eskilstunas El Sistema-verksamhet ihop med förskolan och skolans pedagoger. Inledningsvis saknades det lokaler för musikpedagogerna att nyttja för genomförandet av satsningen och undervisningen fick därför bedrivas i förskolan respektive skolans ordinarie lokaler. Lösningen var inte optimal, då det innebar förflyttningar av tunga instrument mellan verksamheterna och ingen lokal möjlig att använda för planeringsarbete. Under hösten 2015 möjliggjordes dock en hel förskoleavdelning på förskolan Blåmesen till satsningen och arbetet blev därmed samlat på ett ställe, vilket underlättade förvaring av instrument och planering av lektionerna. Effekten av det blev att eleverna på Hagaskolan behövde förflytta sig i samband med sina lektioner, vilket skapade vissa svårigheter men som har löst sig under satsningens genomförande.

Tack vare en beviljad ansökan till Postkodlotteriet tilldelades satsningen ytterligare 200 000 kronor utöver den ursprungliga budgeten. De pengarna möjliggjorde inköp av instrument, så som fioler, flöjter, pianon, sånganläggning och rytminstrument, till verksamheten. På så sätt har bra instrument kunnat tillhandahållas för barnen att spela på.

Den tilltänkta guldgrupp som beskrevs i ansökan och som skulle startas som ett komplement till undervisningen för elever med särskilda svårigheter i storgrupp visade sig vara svår att genomföra. Delvis var det en utmaning att hitta någon tid för detta i elevernas schema, men framför allt kände pedagogerna att de behövde mer kunskap om barn i behov av särskilt stöd för att kunna göra ett bra arbete med eleverna. Några träffar genomfördes med eleverna i anslutning till deras El Sistema lektion, men försöket avbröts sedan och återupptogs inte igen under satsningens gång.

En viktig förutsättning för arbetet har varit de regelbundna planeringsmötena som musikpedagogerna genomfört ihop med förskolan och skolan en gång per månad. Mötena har möjliggjort att gemensamma beslut har fattats och frågor som rör elever, verksamhet, schemaläggning med mera har diskuterats. En annan viktig förutsättning har varit de träffar som musikpedagogerna haft med Team Oxhagen för att få stöttning och råd i att möta barn i behov av särskilt stöd med hjälp av lågaffektivt bemötande.

Flera studieresor har genomförts av musikpedagogerna och rektorn på Kulturskolan i syfte att inhämta inspiration och erfarenheter från andra som arbetar med El Sistema, däribland Malmö och Eskilstuna. Studiebesök har även genomförts i Örebro då bland annat Hallsberg och Karlskoga kommit för att se hur arbetet lagts upp här. Musikpedagogerna och projektledaren har också deltagit på nationella nätverksträffar för El Sistema och i början av 2017 gick pedagogerna en fortbildning arrangerad av El Sistema Academy Sverige.

2.2 Mål – barnens utveckling

2.2.1 Arbetssätt och metod

I januari 2015 startade undervisning för femåringarna på förskolan Blåmesen som delades in i två grupper med 12-15 barn i varje grupp, samt för eleverna i förskoleklass på Hagaskolan som delades upp i tre grupper med 15 barn i varje. Lektioner genomfördes två gånger i veckan på vardera 40 minuter. Fokus har hela tiden varit att förbättra barnens språkkunskaper genom sång och rytmik och att barnen i grupp ska lära sig att samarbeta, visa respekt, lyssna och ta hänsyn. Redan från första terminen spelade barnen i förskoleklass flera rytminstrument och började lära sig att spela tillsammans. På varje lektion deltog två musikpedagoger och minst en pedagog från verksamheten. Deras delaktighet i arbetet har möjliggjort att de fått se barnen från ett annat perspektiv än de vanligtvis gör. En läroplan togs fram för varje instrument med mål för respektive del.

Till **höstterminen 2015** utökades satsningen med två musikpedagoger och instrumentalundervisning i fiol, flöjt och slagverk startades upp för de som började årskurs 1 på Hagaskolan. I och med att undervisning samtidigt påbörjades för den nya femårsgruppen på förskolan Blåmesen utökades antalet barn involverade i satsningen och sammanlagt deltog runt 90 elever på de regelbundna lektionerna. Lektionstiden kortades ner, från 40 till 30 minuter, för att passa barnen bättre och ge dem möjlighet att behålla fokus under hela lektionen. Undervisningen lades upp på samma sätt som föregående termin för femårsgruppen och förskoleklassen. För eleverna i årskurs 1 bedrevs undervisning två gånger per vecka där de delades upp i tre olika grupper utifrån instrument. Många barn som inte fungerade i andra ämnen började hitta till musiken genom både intresse och musikalitet.

I samband med **vårterminen 2016** infördes ett nytt upplägg för eleverna i årskurs 1 i syfte att skapa mer arbetsro. Ett nytt ämne infördes, rytmik och teori, som ett bra komplement till den instrumentala undervisningen och förändringen slog väl ut. För att få med både kör och orkesterspel inom ramen för El Sistema påbörjades körundervisning 40 minuter en gång i veckan för samtliga barn i årskurs 1 i en samlad grupp med totalt 43 elever. Trots att flera av barnen i vanliga fall inte fungerade i stor grupp blev undervisningen bra, eleverna sjöng och lyckades leverera på lektionerna och speciellt varje gång de uppträdde. Vid terminens slut valde två av musikpedagogerna att sluta och rekrytering av nya genomfördes inför höstterminen.

Höstterminen 2016 genomfördes en förändring i relation till hur uppdraget för satsningen från början var formulerat. Tack vare ett positivt ekonomiskt läge, plats i schemat för musikpedagogerna och ett upplevt behov av att göra något för de elever som till hösten började i årskurs 2 utökades satsningen till att även inkludera dem. De eleverna skulle annars ha fått vänta ett år på att få möjligheten till att fortsätta med musikundervisning inom ramen för Kulturskolans ordinarie

verksamhet. Utökningen bestod i obligatorisk körsång 30 minuter en gång i veckan och frivilligt instrumentalspel efter skoltid 30 minuter per vecka för de elever som ville fortsätta. Kören delades upp i två grupper, vilket gjorde lektionerna mer lätthanterliga och skapade möjlighet för skolans pedagoger att undervisa i halvklass. 27 av 44 elever, varav ungefär hälften saknade fritidshemsplats, valde även att fortsätta spela instrumenten fiol, flöjt och slagverk efter skoltid under 30 minuter en gång i veckan. Andelen som valde att fortsätta med instrument får anses som mycket hög, då det kan jämföras med att totalt cirka tio barn från Oxhagen deltar i Kulturskolans ordinarie verksamhet.

Tabell 1. Antal deltagande barn i El Sistemas verksamhet.

		VT 2015	HT 2015	VT 2016	HT 2016	VT 2017
2-3 ggr per vecka	5-åringar Blåmesen	28	12	12	15	15
2-3 ggr per vecka	F-klass Hagaskolan	43	35	35	22	22
2-3 ggr per vecka	Åk 1 Hagaskolan		43	43	34	34
2 ggr per vecka	Åk 2 Hagaskolan					44
	– varav obligatorisk kör					(44)
	– varav instrument frivilligt ¹					(27)
	Totalt antal elever	71	90	90	115	115

Då förflyttningarna mellan skolan och El Sistemas egna lokaler på förskolan ofta visade sig vara problematiska med bråk och stök gjordes en justering i undervisningen från och med halva höstterminen. Istället för att årskurs 1 skulle förflytta sig till lokalen vid tre tillfällen per vecka ändrades det till förlängda lektionstillfällen vid två tillfällen per vecka. Genom att stanna en timme i lokalerna och byta ämne efter 30 minuter slapp förflyttningen genomföras lika många gånger. Förändringen provades och efter några veckor med det nya systemet hade det satt sig och fungerade fortsättningsvis bra. För femårsgruppen och de två förskoleklasserna låg fokus för terminen på kända barnsånger från kompositörer som Lennart Hellsing och Gullan Bornemark, en viktig sångskatt som musikpedagogerna värdesätter att barnen får med sig i livet.

Under **vårterminen 2017** fortsatte undervisningen med samma upplägg. Eleverna i årskurs 1 hade nu haft El Sistema ett och ett halvt år och visste hur det fungerade på lektionerna – de hade lärt sig många sånger, läste rytmer med lätthet och började kunna hantera sina instrument. Vissa elever hade fortfarande svårt med koncentrationen, medan andra elever som förr haft svårt att sitta still och varit utåtagerande blivit välfungerande sångare och instrumentalister. De hade lärt sig den sociala koden som gäller vid körsång och några hade byggt på sitt mod så pass att de ville stå framför de andra barnen och sjunga i mindre grupper. På de frivilliga instrumentallektionerna för eleverna i årskurs 2 hade några barn svårt med fokus och var röriga, medan andra var fokuserade, lärde sig mycket och utvecklades i sitt musicerande.

2.2.2 Genomförda aktiviteter

I september 2015 genomförde barnen som deltog i El Sistema sitt första köruppträdande i samband med Oxhagendagen. I november samma år besökte barnen Konserthuset för första gången för att gå på skolföreställningen Snögubben och en månad senare genomförde eleverna från årskurs 1 ett

¹ Flöjt: 3 pojkar och 10 flickor, fiol: 3 flickor och 5 pojkar, slagverk: 2 flickor och 4 pojkar

körframträdande i samband med invigningen av Konserthuset. Barnens familjer deltog på konserten och det blev ett lyckat besök och ett första steg mot ett samarbete med Kulturskolan. Terminen avslutades med sång av alla elever i förskoleklass och årskurs 1 på Hagaskolans julavslutning i Långbro kyrka.

I början av 2016 genomfördes det första tillfället av ”Mitt i musiken”, där eleverna i förskoleklass och årskurs 1 träffade Svenska Kammarorkestern för att musicera tillsammans. Eleverna fick lyssna på orkestern och prova att dirigera den tillsammans med dirigent Alexander Hanson. Det hela avslutades med en sångstund med orkestern.

På nationaldagen 2016 hyrdes bussar som möjliggjorde att knappt 50 elever och deras föräldrar kunde åka in till Stadsparken för att delta med sång på nationaldagsfirandet, tillsammans med andra elever från Kulturskolan. För flera av familjerna var det ett första besök i Stadsparken och det blev en fin eftermiddag och ett positivt minne för dem. För andra året i rad medverkade eleverna i förskoleklass och årskurs 1 med sång på Hagaskolans skolavslutning, där även Tvärsnytt Örebro var med och filmade avslutningen och intervjuade projektledaren om verksamheten. Senare samma år deltar 35 barn med sång i samband med invigningen av Oxhagendagen, som därmed blivit början till en tradition.

I september genomfördes Världens Barn-galan på Conventum som arrangerades av Örebro Kulturskola. El Sistema bjöds in för att medverka, både själva och tillsammans med Kulturskolans körer. Knappt 50 elever och deras föräldrar tog sig med buss in till Conventum och fick vara med om en fin föreställning där elever i olika åldrar och elevgrupper möttes. Än en gång integrerades elever och föräldrar från Oxhagen med övriga elever och föräldrar kopplat till Kulturskolans ordinarie verksamhet.

Till jul fick eleverna i årskurser 1 och 2 göra ett besök på julkonserten ”Skorstensjul” som arrangerades i Örebro Konserthus. Terminen avslutades med sång av alla elever förutom femårsgruppen och instrumentspel av eleverna i årskurs 2 på Hagaskolans julavslutning.

Vårterminen 2017 startades med att eleverna i förskoleklass, årskurs 1 och 2 deltog med sång på ”Bättre skola konferensen” på Hjalmar Bergmanteatern i Örebro. Även denna gång närvarade Tvärsnytt Örebro som filmade barnens sång och intervjuade några elever.

Det stora projektet för terminen var en Sida vid Sida konsert tillsammans med Svenska Kammarorkestern som skulle gå av stapeln den 20 april. Mycket övning av sånger, instrumentalspel av eleverna i årskurs 2 och utformning av programmet tog musikpedagogernas tid. Många träffar genomfördes med producenten på Konserthuset och sånger skickades för arrangemang till Svenska Kammarorkestern. Dagen innan konserten samlades 100 barn tillsammans med orkestern på stora scenen i Konserthuset för en lång dag med repetitioner, liksom på förmiddagen på konsertdagen. Konserten blev mycket lyckad ur många perspektiv – barnen tyckte om och var stolta över vad de gjorde och föräldrarna var glada och tacksamma för vad barnen fick vara med om. Konserten var ett av de stora målen med satsningen och utfallet av allt arbete gav ett mycket fint resultat.

Inför höstterminen 2017 fick alla elever som skulle börja årskurs 2 anmäla sig till frivilligt instrumentalspel i fiol och flöjt efter skoltid, precis på samma sätt som de som gick årskurs 2 under läsåret 2016/2017 erbjudits. Drygt 15 av 34 elever hade anmält sig innan sommarlovet, men av erfarenhet från föregående år är det troligt att fler anmälningar inkommer vid höstterminens start.

I skrivande stund har beslut fattats om att till hösten fortsätta låta de barn som då börjar årskurs 3 ha obligatorisk kör 30 minuter en gång per vecka. De elever i årskurs 3 som dessutom vill fortsätta spela flöjt, fiol och slagverk kommer att spela orkester inom Kulturskolan, men i El Sistemas lokaler i Oxhagen. De kommer att ha lektion 40 minuter en gång per vecka och samarbeta med Kulturskolans nybörjarstråkorkester och nybörjarbläsensemble. Innan sommarlovet hade elva elever anmält sitt intresse till detta. De musikpedagoger som har instrumenteleverna i årskurs 3 kommer att tillsammans med dem åka buss in till Kulturskolan i stan några gånger under hösten, som ett led i att eleverna så småningom ska kunna åka in till Kulturskolans verksamhet på egen hand och överbrygga svårigheten att ta sig från Oxhagen. Det är även en början till att inkludera barnen med Kulturskolans övriga elever.

Verksamheten har vid ett flertal tillfällen fått positiv uppmärksamhet av pressen och besök av journalister och fotografer har genomförts från olika tidningar, exempelvis Nerikes Allehanda och Örebro kommuns egen budgettidning.

2.2.3 Resultat

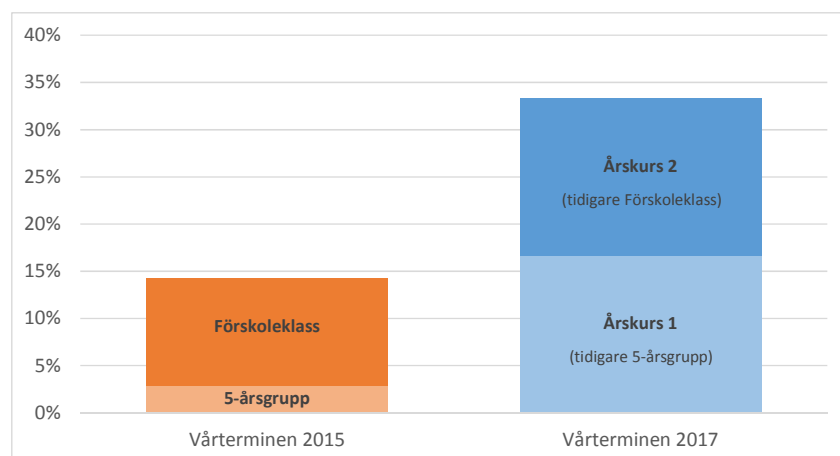
I ansökan till satsningen angavs ett antal förväntade effekter för barnens utveckling, samt mått för att mäta dessa. Nedan presenteras och analyseras respektive mått utifrån vilken effekt de påvisar och i vilken grad slutsatser kan dras, vid tiden för denna utvärdering.

Fritidsaktiviteter

Under vårterminen 2015 genomfördes en enkät till de barn i 5-årsgruppen och förskoleklass som påbörjat deltagande i El Sistema, där föräldrarna besvarade tre frågor om barnens deltagande i organiserade fritidsaktiviteter. Samma frågor besvarades sent under vårterminen 2017 av samma barn och föräldrar, som då deltagit i El Sistema under två år. I båda åldersgrupperna och vid båda tillfällena var svarsfrekvensen ungefär 50 procent. Både antalet (totalt 70-80 elever) och andelen svarande var därmed relativt lågt, men det bedöms ändå inte påverka slutsatserna.

Vid den uppföljande mätningen 2017 var andelen elever som deltar *minst en gång per vecka* i en organiserad fritidsaktivitet större än vid den första mätningen. Det framkom ingen direkt skillnad mellan pojkar och flickor och ökningen skedde i båda årskullarna. Det är å andra sidan troligt att denna ökning i någon grad beror på att barnen helt enkelt blivit äldre. Det är ofta just i 7-8 års ålder som många barn introduceras till olika organiserade fritidsaktiviteter, vilket förmodligen kan bidra till detta resultat. Därmed kan inga slutsatser dras om att ökningen skett tack vare El Sistema, även om mätningen tydligt visar på en mer aktiv fritid för dessa två årskullar.

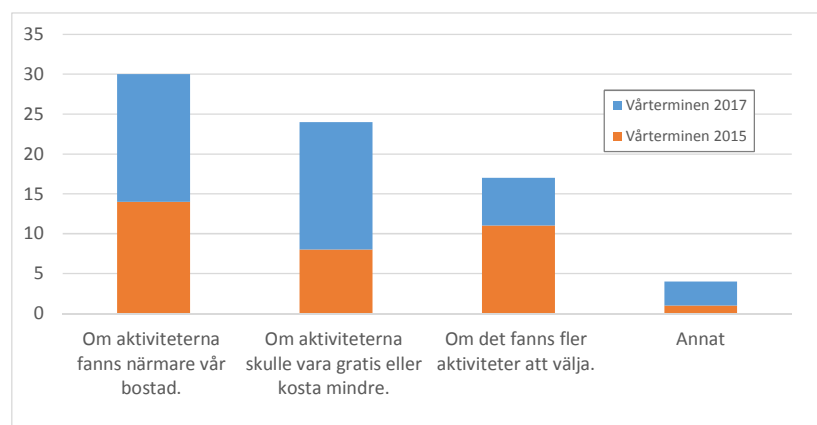
Diagram 1. Andel elever som deltar i organiserad fritidsaktivitet (utöver El Sistema), minst en gång per vecka.

Det som däremot går att dra slutsatser kring är att andelen fritidsaktiva i Oxhagen är låg, sett i relation till andra jämnåriga i riket. Av Oxhagens barn deltar cirka en tredjedel i organiserade fritidsaktiviteter i årskurs 1 och 2, vilket kan jämföras med uppgifter ur SCB:s statistik från *Undersökningarna av levnadsförhållanden (ULF)* avseende år 2006-2007. Uppgifterna därifrån visar att andelen utövare av regelbundna fritidsaktiviteter (idrott eller annat) i åldern 7-9 år uppgår till åtminstone 70 procent, för att räkna lågt. Oavsett hur jämförelse genomförs med hjälp av statistiken framstår andelen utövare i Oxhagen därmed som låg, åtminstone för åldern 7-8 år, som är en del av El Sistemas målgrupp. Även om andelen skulle öka mycket bland nioåringarna i Oxhagen, eller om de svarande i enkäten inte är representativa för mätningen av fritidsaktiviteten i området, när nivåerna knappast upp till de nationella nivåerna.

I enkäten till de deltagande barnen i El Sistema ställdes också frågan huruvida det finns *möjlighet att delta i de fritidsaktiviteter som barn och föräldrar vill*. Runt 80 procent anger att de har det och det framkommer inte någon större skillnad beroende på år, ålder eller kön. Alla har också fått svara på frågan vad som skulle *öka barnets möjligheter att delta i de fritidsaktiviteter som barn och föräldrar vill*. Vanligaste svarsalternativet är om fler aktiviteter fanns närmare bostaden (se *Diagram 2*), vilket nästan hälften angett.

Diagram 2. Antal som angett vad som skulle öka barnets möjligheter att delta i de fritidsaktiviteter som de vill.

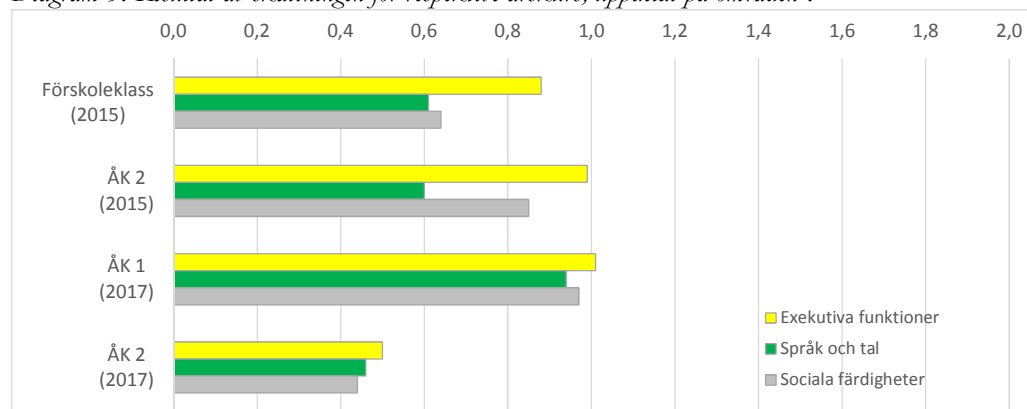
De elever som deltagit i El Sistema och som under läsåret 2016/2017 gick i årskurs 2 fick möjlighet att på fritiden fortsätta spela instrument som en frivillig aktivitet. Av de totalt 44 eleverna valde 27 att göra det, vilket får betraktas som ett positivt besked om att El Systemas verksamhet skapat ett bestående intresse för musicerande. Det kan i förlängningen leda till att fler barn och unga från Oxhagen söker sig till Kulturskolans verksamhet, något som i dagsläget sker i mycket låg grad. Endast cirka tio av Kulturskolans elever i åldrarna 7-19 år som deltar i olika ämneskurser kommer från Oxhagen. Det motsvarar ungefär två procent av befolkningen i den åldern som bor i området, vilket kan jämföras med ungefär tio procent i Örebro kommun totalt som deltar i Kulturskolans verksamhet.

Språk, uppmärksamhet, koncentration och sociala färdigheter

Under höstterminen 2015 genomfördes en skattning av eleverna i förskoleklass och årskurs 2, där pedagogerna besvarade drygt 30 frågor om elevernas utveckling och beteende i skolan. Samma frågor besvarades efter vårterminens slut 2017 för de elever som då gått ut årskurs 1 och 2, vilket ger möjlighet till jämförelse av elevernas utveckling över tid, samt en historisk jämförelse med jämnåriga elever som inte tagit del av satsningen. Frågorna avsåg områdena uppmärksamhet, koncentration, impulsivitet, språkförståelse, tal och uttryck samt social kompetens och besvarades genom att läraren skattade varje enskild elev utifrån dennes svårigheter och färdigheter på varje fråga. Frågorna är hämtade ur det beprövade skattningsinstrumentet Five-to-Fifteen (FTF)², som bland annat används för att bedöma förekomsten av ADHD. Skattningen är dock inte helt jämförbar med originalversionen, då endast en liten del av frågorna (32 av 181) har använts och täcker tre av åtta områden. Urvalet av frågor gjordes utifrån vad som bedömdes vara relevant för satsningens mål och målgrupp och har inte samma syfte som det fullständiga formuläret.

I *Diagram 3* presenteras resultatet för alla individerna tillsammans per årskurs. Ju högre värde, desto högre grad av problematik och svårighet inom årskursen vid mättillfället. Maximalt värde är två, vilket motsvarar att *alla* elever har svårigheter på alla frågor inom området. Värde ett motsvarar att gruppen i genomsnitt har *vissa* svårigheter, medan värde noll på skalan innebär att *inga* svårigheter finns för någon i årskursen.

Diagram 3. Resultat av skattningen för respektive årskurs, uppdelat på områden³.

² Utvecklat i Skandinavien, se Kadesjö et al., 2004, "The FTF (Five to Fifteen): the development of a parent questionnaire for the assessment of ADHD and comorbid conditions".

³ *Exekutiva funktioner* utgörs av 16 frågor kring uppmärksamhet, koncentration samt hyper- och hypoaktivitet. *Språk och tal* utgörs av nio frågor om språkförståelse samt tal och uttryck. Sju frågor behandlar *Sociala färdigheter*.

Utveckling av förskoleklassen (2015) till årskurs 1 (2017)

Samma elever som skattades när de hösten 2015 gick i förskoleklass följdes upp efter vårterminen 2017. De hade då deltagit i El Sistema under totalt fem terminer och hypotesen var att utvecklingen för dessa skulle visa sig positiv. Så ser det dock inte ut enligt resultatet av den uppföljande skattningen. En möjlig delförklaring till det, som pedagogerna uppger, är att de två klasserna har en skev fördelning mellan flickor och pojkar och att den klass som innehåller en stor andel pojkar fungerar sämre som grupp, vilket leder till ökad stökighet i klassen. I den uppföljande skattningen är värdet, det vill säga problematiken, betydligt högre bland pojkarna än flickorna, vilket är en skillnad som inte syntes då samma barn gick i förskoleklass. De normeringsvärden som finns tillgängliga utifrån originalversionen av FTF-formuläret visar dock att pojkar generellt skattas med ett högre värde än flickor och att denna skillnad blir ännu större när barnen blivit några år äldre.

Jämförelse med årskurs 2 utan El Sistema

De elever som 2015 gick i årskurs 2 har inte deltagit i El Sistema under någon period och används i denna utvärdering som en kontrollgrupp för att jämföra resultaten från de elever som tagit del av El Sistema under en längre tid. De elever som inte tagit del av El Sistema borde, rent hypotetiskt om satsningen genererat positiva resultat, ha sämre värden än de elever som fått El Sistema under fem terminer och som vid vårterminens slut 2017 avslutade årskurs 1. Av skattningen framkommer dock inga sådana resultat, även om skillnaderna mellan årskurserna inte är så stora. Det kan bero på att vissa delar av årskurs 1, av andra skäl, inte har utvecklats positivt (se resonemang i stycket ovan).

Jämförelse med årskurs 2 med El Sistema

De elever som 2017 gick ut årskurs 2 och som deltagit i El Sistema under hela satsningen har, i enlighet med hypotesen, bättre värden enligt skattningen än de elever som gick i årskurs 2 år 2015 och därmed inte deltagit i El Sistema under någon period. För de elever som 2017 fick ut årskurs 2 finns dock inga utgångsvärden från 2015, men utifrån utsagor från pedagoger och ledning på skolan tyder mycket på en klar förbättring av dessa elevers utveckling, tack vare El Sistema. Detta då klassen beskrivs som en av de tuffaste årskullarna. De har även betydligt bättre värden än årskurs 1 som också deltagit i El Sistema under hela satsningen och får ses som ett mycket positivt resultat.

Jämförelse med normeringsvärden FTF

De uppmätta genomsnitt, det vill säga normeringsvärden, som finns utifrån originalet av skattningsinstrumentet FTF⁴ visar på betydligt bättre värden än vad som uppmäts för eleverna på Hagaskolan, oavsett årskurs. Även de nivåer som kan betraktas som gränsvärden för att indikera problem⁵ ligger lägre i normeringsvärdena än vad som uppmäts för de skattade årskurserna som tagit del av El Sistema, bortsett från de elever som gick ut årskurs 2 år 2017. Det betyder inte nödvändigtvis att eleverna på Hagaskolan har stora problem, utan det kan ha andra orsaker så som:

- Frågorna som valts ut för skattning av eleverna på Hagaskolan är valda utifrån vad som ansetts vara relevanta svårigheter för den aktuella målgruppen och det är därför troligt med generellt sämre resultat än normeringsvärdena för originalversionen av FTF.

⁴ Utifrån 850 individer i Sverige enligt Kadesjö et al. (2004).

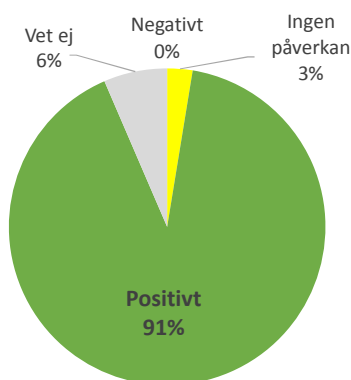
⁵ 90:e percentilen har föreslagits som riktvärde.

- Skattningen har skett av eleverna i skolmiljön, vilket kan vara en miljö där större svårigheter noteras, än om de hade skattats i hemmiljö av föräldrar, vilket FTF annars bygger på.
- Eleverna på Hagaskolan har i stor grad utländsk bakgrund, vilket rimligen kan påverka förutsättningarna för utvecklingen inom området *Språk och tal*.

Detta påverkar dock inte jämförelsen *mellan* årskullarna i den genomförda mätningen. Det är däremot troligt att det finns naturliga variationer mellan årskullarna och även skillnad i hur bedömningen har gjorts av pedagogerna, vilket kan påverka respektive årskurs resultat. Antalet elever per årskurs är dessutom inte så många (mellan 20-40 stycken) och alltför långtgående slutsatser bör därför inte dras av resultaten åt något håll.

Förutom skattningen av eleverna besvarade pedagogerna vid vårterminen 2017 även frågan om *hur de upplever att El Sistema har bidragit till elevernas utveckling (inom exempelvis språkinläring, koncentration eller allmänt beteende)*. Där angavs för 91 procent av eleverna i årskurs 1 och 2 att El Sistema bidragit positivt. Inget svar var negativt. Det svaret kan ses som ett komplement till elevskattningarna och den mätproblematik som finns där. Dessutom täcker det svaret in ett vidare och mer långsiktigt perspektiv av El Sistemas effekter för individerna.

Diagram 4. *El Sistemas bidragande till elevers utveckling.*

Att El Sistema bidragit till elevernas utveckling bekräftas också av de kommentarer som pedagoger i förskolan och skolan gett under den tid El Sistema bedrivits. Nedan presenteras några citat från åren som gått:

- *"Barnen utvecklas språkmässigt genom musik och rörelse."*
- *"Jag ser barnen ur ett annat perspektiv. Barnen växer i det de gör."*
- *"Barnen har vuxit i sitt självförtroende. Deras motorik har utvecklats."*
- *"Bra för koncentrationen!"*
- *"Vi har barn som kommer direkt från andra länder utan språkkunskaper. De kan vara med och sjunga och spela och på så sätt känna delaktighet. Vi hade en flicka som efter cirka två månader sjöng solo på svenska inför de andra barnen."*

Läskunnighet årskurs 1

En förhoppning med satsningen var att läskunnigheten i årskurs 1 skulle utvecklas positivt för de elever som deltagit i El Sistema. De två senaste läsåren, som det än så länge finns tillgänglig data för, hade dock en betydligt lägre andel av eleverna i årskurs 1 en godkänd läsförmåga, jämfört med tidigare årskullar på Hagaskolan (se *Diagram 5*). Den generella trenden i kommunen pekar däremot också nedåt och har så gjort under en länge tid, medan det på skolnivå finns variationer från år till år av olika skäl. En orsak som förmodligen kan förklara särskilt Hagaskolans tillbakagång i läskunnigheten är att andelen elever med utländsk bakgrund⁶ ökat på skolan, från drygt 60 till 80 procent av eleverna i årskurs 1-6 under de senaste fem åren.

För att mer rättvisande jämföra utvecklingen utifrån årskullarnas individuella förutsättningar är det önskvärt att titta på läskunnigheten *givet* språkkunskapen de tidigare haft, innan förskola och första skolåret. Detta dokumenteras av barnvårdscentralerna när de genomför 4-årskontroller. En låg andel med godkänd språknivå vid 4-årskontrollerna skulle alltså kunna förklara en låg andel läskunniga i årskurs 1. För ett positivt utfall av denna satsning vore det dock önskvärt att se en högre läskunnighet än förväntat, i relation till den språknivå samma barn hade vid sina 4-årskontroller. Eleverna som gick i årskurs 1 läsåret 2015/2016 var på 4-årskontroll på BVC år 2012 och för dem framkommer nedanstående uppgifter:

Diagram 5. Läskunnighet (%) i årskurs 1 i Hagaskolan.

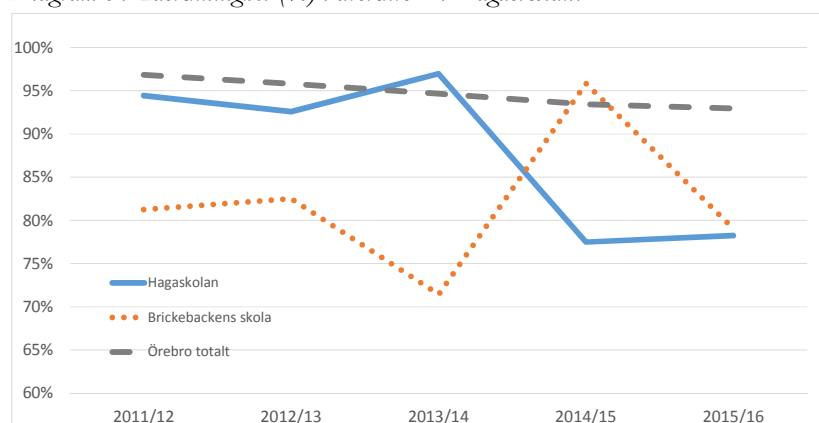
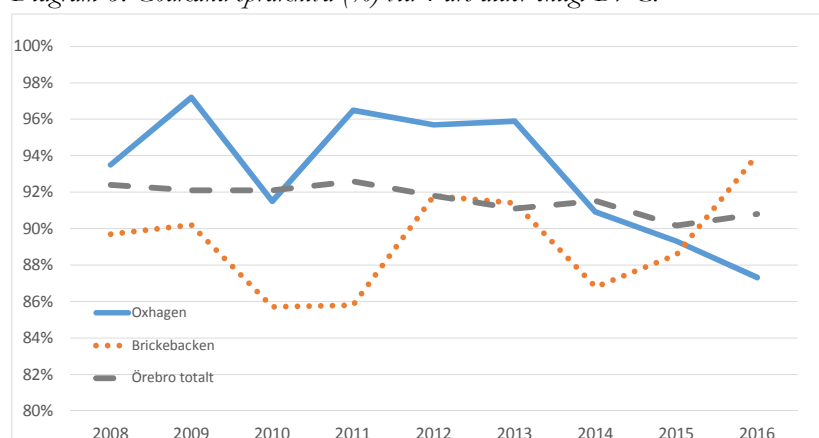

Diagram 6. Godkänd språknivå (%) vid 4 års ålder enligt BVC.

⁶ Född utomlands eller båda föräldrarna födda utomlands.

Det är svårt att se några tydliga samband mellan språknivån vid fyra års ålder och läskunnigheten i årskurs 1 för barnen boende i Oxhagen. Snarare framträder en nedåtgående trend för båda åldersgrupperna samtidigt. Det kan bero på den inflyttning som skett, kanske framförallt för Hagaskolan där andelen elever med utländsk bakgrund ökat kraftigt under perioden, vilket då påverkar alla åldersgrupper. Slutsatserna kring detta bör dock dras med försiktighet, då antalet elever i varje årskurs inte är fler än 25-45 stycken och några få elever därmed ger stora utslag.

Elever med behov av särskilt stöd

Andelen elever med behov av särskilt stöd, åtgärdsplan eller extra anpassningar inskrivna i den individuella utvecklingsplanen (IUP) är en indikation på vilken nivå av problematik eleverna har på skolan. Med förebyggande arbete, bland annat i form av El Sistema, skulle dessa behov i någon grad kunna minska, vilket var förhoppningen med satsningen. Arbetet med dessa åtgärdsplaner och extra anpassningar kräver dock en specialpedagog, vilket inte har funnits på plats kontinuerligt på Hagaskolan under de senaste åren. Sannolikt har därför antalet individuella behov inte identifierats och dokumenterats i samma omfattning som tidigare, vilket försvårar möjligheterna att se eventuella effekter av El Sistema.

Nöjdheten med skolan

Varje år genomförs en enkät till elever och föräldrar på samtliga skolor, innehållande ett antal frågor om hur skolan och elevernas vardag fungerar. Den yngsta årskullen som tillfrågas är årskurs 3, vilket innebär att inga elever som deltagit i El Sistema än så länge besvarat dessa frågor. Motsvarande enkät besvaras visserligen av föräldrar även till förskolebarn, men där är antalet svarande allt för litet för att kunna tolkas. De frågor som i första hand har setts som intressanta är andelen elever som känner att de får lugn och ro på lektionerna när de behöver det, samt andelen föräldrar som instämmer med att rekommendera skolan till andra. Även andra frågor kan vara relevanta att analysera, men det får hanteras i den uppföljande utvärderingen när 2018 års enkät är tillgänglig, vilket är den första som eventuellt kan påvisa en högre nöjdhet tack vare El Sistema.

Bilden av Hagaskolan har sedan tidigare varit positiv bland de boende i närområdet och de elever på skolan som bor i Oxhagen. De elever som bor i Björkhaga och har haft Hagaskolan som anvisningsskola har dock valt bort skolan i stor utsträckning. För att få en indikation på om El Sistema påverkat bilden av skolan och gjort att fler söker sig dit, följs andelen elever som valt Hagaskolan av de som har det som anvisningsskola. Höstterminen 2015 valde 42 procent av eleverna skolan, medan samma andel vid höstterminen 2016 hade minskat till 35 procent. Andra faktorer kan dock påverka denna andel och detta behöver därför följas några år framöver för att få fram en tydligare bild.

2.3 Mål – föräldrarnas engagemang

2.3.1 Arbetssätt och metod

Var tredje vecka har barnens familjer bjudits in till föräldraträffar, så kallade Vänstay, i skolans matsal. Barnen sjunger, spelar och visar med stolthet upp vad de lärt sig för föräldrar och syskon som lyssnar. Personal från förskola och skola har deltagit varje gång och i samband med träffarna fått tillfälle att möta föräldrarna som annars är svåra att nå via exempelvis ordinarie föräldramöten. Även personal från Team Oxhagen har deltagit regelbundet på träffarna.

Även mini-Vänstay har under satsningens genomförande provats, då en mindre grupp i taget bjudits in till El Systemas lokaler ihop med sina familjer.

2.3.2 Genomförda aktiviteter

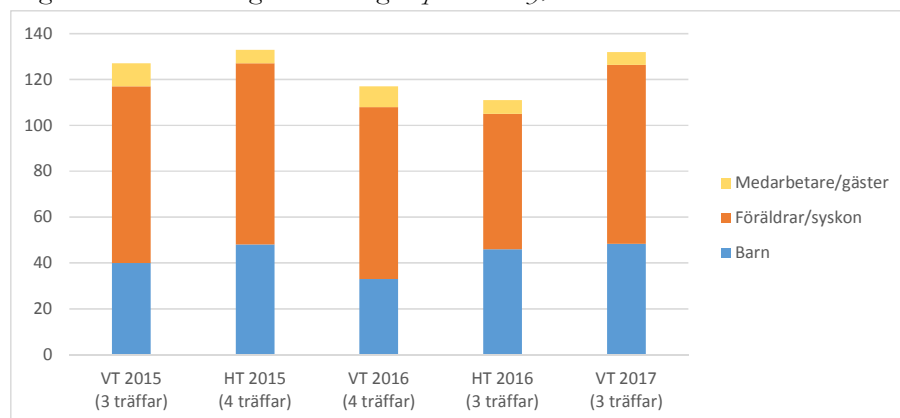
Vid ett flertal Vänstays har utomstående besökare deltagit, bland annat politiker från olika nämnder och personalen från Team Oxhagen som medverkat regelbundet. Kulturskolans kör, Cantemus, överraskade familjerna med ett luciatåg på den sista Vänstay för höstterminen 2015 och en kvartett från Svenska Kammarorkestern besökte familjeträffen under våren 2016. Även en stråkorkester från Kulturskolan har deltagit vid ett Vänstay, vilket möjliggjorde en fin integrering mellan föräldrarna till eleverna i orkestern och eleverna i El Sistema. Ytterligare besök har flöjteleverna från Betelkyrkans musikskola stått för, samt Länsmusikens vd, Beryl Lunder.

Det sista Vänstay för vårterminen 2017 avslutades med ett stort knytkalas där alla familjer bidrog och barnen spelade och sjöng de sånger som de sedan skulle uppträda med på skolavslutningen.

2.3.3 Resultat

Fram till och med vårterminen 2017 har 16 Vänstays genomförts. Samtliga träffar har varit välbesökta med mellan 105-150 deltagare per gång. Kontakten med föräldrar, och även syskon, som deltagit vid familjeträffarna har varit en viktig effekt av El Systemas verksamhet. Förskolan och skolan har i andra sammanhang haft svårt att nå föräldrarna i Oxhagen och alla sätt att skapa en mötesplats under positiva omständigheter är därför av stort värde. I genomsnitt har en till två föräldrar och syskon per deltagande barn varit med vid familjeträffarna.

Diagram 7. Genomsnittligt antal deltagare på Vänstay, terminsvis.

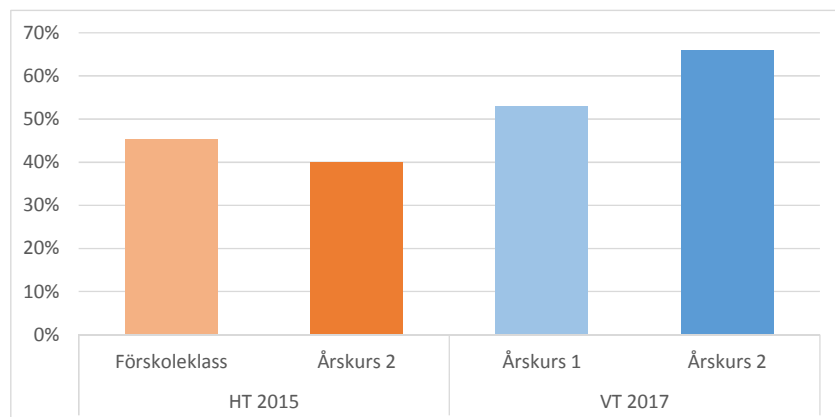

Mini-Vänstay har fram till och med vårterminen 2017 genomförts vid fyra tillfällen, två gånger för årskurs 1 och två gånger för förskoleklass. Vid dessa träffar har det kommit mellan 25-30 personer och det har blivit en annan typ av samling än Vänstay med sång och instrumentspel, pysslande och samtal, vilket gett möjlighet för musikpedagogerna att lära känna fler familjer lite mer.

Förutom den stora stolthet som föräldrarna tydligt signalerar i samband med genomförda Vänstays och andra framträdanden kan även ett ökat engagemang från föräldrarna intygas från pedagogerna i verksamheten. I den enkät där pedagogerna skattade varje elev, som genomfördes höstterminen 2015 och efter vårterminen 2017, fick de även ange *hur de upplever vårdnadshavarens intresse av att vara delaktig i skolans verksamhet*. De fick där välja mellan fem svarsalternativ, från *obefintligt* till *mycket högt*.

Andelen vårdnadshavare med ett *måttligt* eller större intresse, det vill säga de tre högsta svarsalternativen, bör ge en bild av möjligheten till god kommunikation mellan skolan och vårdnadshavarna.

Diagram 8. Andelen vårdnadshavare som skattats ha ett *minst* måttligt intresse av att vara delaktig i skolans verksamhet.

Den årskull som vid första mättillfället gick i förskoleklass går vid det andra mättillfället i årskurs 1. Där syns en viss förbättring av föräldrarnas intresse av att vara delaktiga i skolans verksamhet, även om det endast motsvarar tre personer. Bland föräldrarna till elever i årskurs 2, som deltagit i El Sistema lika länge som eleverna i årskurs 1, är andelen högre. Något utgångsläge för höstterminen 2015 finns dock inte att jämföra med för dem, men satt i relation till de som gick i årskurs 2 år 2015 och som inte deltagit i El Sistema alls ligger de betydligt högre. Skillnaden är där hela 25 procentenheter, det vill säga en fjärdedel av en årskurs. Sammanfattningsvis kan därför konstateras att vårdnadshavarnas engagemang ser ut att ha ökat under tiden för satsningens genomförande och med tanke på att El Sistema har skapat en ny arena för möte mellan skola och vårdnadshavare under positiva former är det rimligt att anta att åtminstone en del av denna förbättring skett tack vare satsningen.

2.4 Intervjuresultat

Metod

Elva öppna intervjuer har genomförts, i grupp eller individuellt, med El Sistemans projektledare, musikpedagoger tillsammans med företrädare för Länsmusiken, förskole- och skolledning, specialpedagogen på Blåmesen, förskolepedagoger och skolans pedagoger, team Oxhagen samt ansvarig verksamhetschef och styrgruppen bestående av berörda förvaltningschefer. Intervjuer i form av öppna samtal har även genomförts med ett antal vårdnadshavare och deras barn som tagit del av El Sistemans aktiviteter, i samband med en av El Sistemans familjeträffar. Totalt har 45 personer intervjuats, i syfte att fånga sådana kvalitativa aspekter som inte synliggjorts av övrig uppföljningsdata. Intervjuerna har, utifrån en strukturerad intervjumall, fokuserat på hur satsningens mål och resultat har uppnåtts, samt hur upplevda positiva effekter respektive hinder och svårigheter har uppstått och visat sig.

Nedan redovisas resultaten från samtliga intervjuer sammantaget under respektive rubrik.

Förutsättningar

Enligt flertalet intervjuade kom satsningen igång snabbt. Meningarna går dock isär hur pass förankrat arbetet var inom personalgrupperna inför uppstart. Förskole- och förskoleklasspedagogerna upplever att de involverades från början, då de också deltog på det studiebesök som arrangerades i Eskilstuna, medan pedagogerna inom skolan uppger att de hade behövt mer tydlig information. Förskolechefen deltog i arbetet från början och projektledaren upplever att han *"bela tiden har prioriterat El Sistema och pedagogernas möjlighet att vara med som tänkt"*. Däremot har det varit svårare att komma in på skolan, och känslan har enligt projektledaren snarare varit att skolan sett satsningen som en *"påлага"*. Att det varit svårare på skolan bekräftas också av ledningen. *"På skolan har det varit svårare eftersom det ska synkas med schema"*. På det stora hela har dock förutsättningarna varit förhållandevis gynnsamma och det finns en mycket positiv inställning till satsningen från alla håll. Förskolechefen uttrycker det som att *"El Sistema har fungerat oerhört väl. [...] Det är ett starkt projekt som är bra för våra barn."*

Musikpedagogerna var inte vana vid att arbeta med barn i behov av särskilt stöd, vilket varit en utmaning i satsningen som gjort att musikpedagogerna velat dra ner på gruppstorleken. Ledningen uttrycker det som att *"de har gjort det bra. De var inte vana med våra grupper från början, då grupperna är ganska rörliga och det krävdes resurser för att få dom att lugna ner sig."* Pedagogerna fick i början lägga mycket energi på att hantera barnens uppspelthet efter lektionerna. *"En period i ett tidigare skede var det väldigt rörigt! Ja, förskräckligt! Vi fick gå långa promenader efter lektionerna för att lugna ner barnen. Ungarna var väldigt i gasen efter El Sistema-tillfällena, men det har blivit bättre och bättre."* Musikpedagogerna tog hjälp av Team Oxhagen för att lära sig verktyg för lågaffektivt bemötande, men det har varit delade meningar om vilket förhållningssätt som ska användas gentemot barnen. *"Vi hade ett annat förhållningssätt än skolans pedagoger. De tyckte att vi skulle ryta i, men det ville inte vi. Vi valde att göra på ett annat sätt."* Denna bild bekräftas av Team Oxhagen. *"Musikpedagogerna behövde stöd i att arbeta med stökiga grupper och de behövde få bekräftelse på att de var på rätt spår då de hade ett annat förhållningssätt än pedagogerna på skolan."* Pedagogerna på Hagaskolan uppger däremot att musikpedagogerna fått hjälp av dem att *"genom tips och trix"* lära sig hur de ska jobba med barnen. Projektledaren tror oavsett att utbildning i specialpedagogik skulle behövas bland alla musikpedagoger för att kunna möta de sociala behoven i dessa områden.

Merparten av de musikpedagoger som varit involverade i satsningen hade ingen tidigare erfarenhet av El Sistema-arbete. Det krävs också något utöver det vanliga från de musikpedagoger som ska jobba med en sådan här satsning. *"De behöver ha en förståelse för att det är det sociala som är det viktiga, inte instrumentundervisningen i sig."* Musikpedagogerna själva menar på att det krävs ett brinnande intresse för musiken, men även för barnen. *"Vem som helst av Kulturskolans personal skulle inte klara detta. Det krävs vissa starka egenskaper."*

Den guldgrupp som det från början fanns idéer om att skapa, för de barn som behövde lite extra tid, blev svår att få till tidsmässigt och fungerande. Projektledaren anger att försök gjordes, men att de *"förmodligen på grund av att kunskapen egentligen inte fanns om att jobba med barnen enskilt på det sättet"* rann ut i sanden. *"Det var en dröm som inte har blivit av."* Enligt projektledaren finns eventuellt möjligheten att göra ett nytt försök under hösten 2017, då det finns ett stort värde i att träffa vissa barn lite mer.

Arbetsätt och metod

Enligt projektledaren har *"nästan alla städer sin egen metod utifrån de förutsättningar som finns, även om alla utgår från en grundtanke"*. Vissa justeringar har gjorts i arbets sättet utifrån vad som passar verksamheten, pedagogerna och skolan. Bland annat har familjeträffarna genomförts en gång i månaden, istället för en gång i veckan, och Minivänstaya har lagts som komplement för att kunna träffas i mindre konstellationer. *"Det har möjliggjort en annan närhet till föräldrarna."* Därutöver har satsningen under genomförandet utökats till årskurs 2, detta för *"att inte tappa" barnen, då ekonomiskt utrymme finns"*.

Enligt musikpedagogerna är deras metodik densamma som övrig musikpedagogik, men med en annan målgrupp. *"Vi får en enorm respons från barnen, både positivt och negativt, och det blir väldigt tydligt med dessa barn. Mycket kramar."* Samtidigt kräver arbetet omvärderingar – varje vecka. *"Det gäller att ha ett öppet sinne och att omfamna" verksamheten är nödvändigt, liksom att ta vara på de små ögonblicken för dom är fantastiska!"*

Undervisningen har fungerat bäst i de grupper där ordinarie pedagoger följt med. *"På förskolan har det fungerat klanderfritt, där har pedagogerna varit med hela tiden."* Det har dock varit svårare för skolan där klasspedagogerna inte kunnat följa med. Istället har fritidspedagoger och andra resurser deltagit. Musikpedagogerna upplever det som en brist, då det vore bra för ordinarie pedagoger att kunna medverka och sett barnens utveckling. Av pedagogerna har det inte alla gånger uppskattats att behöva arbeta kvällstid i samband med familjeträffarna och de efterfrågar schemalagd tid för dessa träffar. De upplever även att det varit lite stökigt i samband med träffarna och inneburit visst merjobb. *"Det har gått väldigt bra på dagtid, men det har varit svårare på Vänstaya."*

Då musikpedagogerna genomfört alla El Sistema-lektioner två och två har satsningen inneburit ett nytt arbets sätt, vilket inledningsvis varit ovant, men med tiden blivit riktigt bra. *"Man kan tycka att det är jobbigt att ha en annan vuxen inne i lokalen, men det utvecklar även det egna arbetet – gratis kompetensutveckling!"* *"Det ger en möjlighet att lära av varandra och växelspela."*

Sedan verksamheten fick egna lokaler har det möjliggjorts att genomföra undervisning i mindre grupper, både i musik och i ordinarie klassrumsundervisning. Det har bidragit till möjligheter för klassläraren att ha halvklass, vilket har setts som något positivt från skolans håll. *"Det finns en fördel med att de har en egen lokal, då det skapar möjlighet till halvklass vilket är bra också för övriga lärare. [...] De har nu halvklass flera gånger i veckan, vilket inte hade fungerat utan El Sistema."* Arbetet hade underlättats om verksamheten haft en lokal i skolan, istället för på Blåmesen, vilket också ledningen ger uttryck för. *"Vi skulle vilja ha El Systemas lokal i skolan. [...] Det tar tid att få ihop gänget och att få över alla elever till förskolan, vilket hade gått smidigare om lokalen varit i skolan."* Några sådana möjligheter har dock inte funnits, på grund av brist på utrymme i skolans lokaler.

Att El Sistema använt sig av bildstöd i sin verksamhet ser pedagogerna positivt på, liksom en *"fyrkantighet"* i upplägg och undervisning, vilket underlättat för barn som behöver struktur och ramar. Även musikpedagogernas tydlighet lyfts fram – *"Att de är tydliga har inneburit att det har blivit en lugnare grupp på samlingar på morgnarna."* Det har också märkts tydligt på barnen att de trivs i verksamheten. *"Barnen älskar dessa samlingar när de har musik. De ser fram emot det och uppskattar det!"*

De extra tillfällena i år 2 med kör och instrument, vilket är en särskild satsning i Örebro jämfört med andra kommuner, anses också ha varit mycket bra. Musikpedagogerna har även underlättat för skolans pedagoger genom att hämta barnen från fritids till instrumentspelning, vilket har uppskattats. *"Det är svårt för oss att springa emellan."*

Organisation och samverkan

Samverkan har över lag fungerat mycket bra i satsningen och musikpedagogerna uttrycker att *"samarbetet med förskolan har gått toppenbra!"*. Då förskolepedagogerna alltid är med på lektionerna har de varit mer delaktiga i verksamheten och uppfattningen från musikpedagogerna är att de också kunnat se El Sistema som ett komplement till ordinarie verksamhet på ett annat sätt än skolan. *"Hos pedagogerna som är med på undervisningarna finns känslan av att man är kollegor. [...] De är jätteviktiga, de är barnens trygghet då det är dom som barnen känner bäst."* Då skolans pedagoger inte deltar på musikundervisningarna har inte samma samverkan utvecklats med dem, även om den delen också fungerat bra. Pedagogerna upplever att musikpedagogerna förstår deras verklighet och att *"de ger så mycket de kan"*.

En dag i månaden träffas förskolans pedagoger och musikpedagogerna, vilket varit bra för möjligheten till att gemensamt kunna planera. De har också träffats på ledningsnivå någon gång i månaden för att diskutera arbetet ur ett större perspektiv. Ledningen anser dock att musikpedagogernas ambitioner är väldigt höga, i vissa delar nästan överambitiösa, och de vill gärna vara med i många olika sammanhang. *"Där har de svårt att förstå att vi inte får till alla de träffarna. Det blir kollision mellan grunden i vårt arbete och detta "lilla extra". Där blir det problem ibland och de tycker att vi är motsträviga men det tycker inte vi. Vi har bara fem stängningsdagar per år och vi måste säkerställa att innehållet på dom dagarna går ihop med vårt grunduppdrag. Det handlar inte om ovilja eller ointresse."*

Samarbetet med Kulturskolan har fungerat bra och mestades gått genom projektledaren, som är den enda i satsningen anställd av Kulturskolan. Kontakten med de andra kollegorna och möjligheten att göra saker tillsammans har varit viktig. *"Många av kollegorna på Kulturskolan är intresserade av hur det går och det finns inget motstånd."* Projektledaren anser dock att det vore bättre om alla pedagoger varit anställda av Kulturskolan och haft del av sin tjänst i El Sistema.

Samarbetet med Svenska Kammarorkestern anses ha varit mycket lyckat. Orkestern är positiv till utvecklingsarbete och det har även underlättat att en av de musikpedagoger som startade upp El Sistema 2015 numera arbetar på Konserthuset. *"Musikerna har blivit starkt berörda genom mötet med barn och föräldrar och att de är förebilder i orkestern."* Några musiker har varit på besök på en familjeträff. Därutöver har mycket arbete gått åt till att förbereda både barn och orkester på den stora Side-by-side-konsert som arrangerades våren 2017. En ny publik har nåtts och orkestern ser det som *"win-win"* – *"Orkestern upptäcker att deras verksamhet även har andra värden. [...] Flera föräldrar berättade om att man aldrig varit i Konserthuset, men har nu fått den upplevelsen. Det räcker inte med att säga: "Kom dit!". Man behöver "slussa" dit denna målgrupp, personer som tar föräldrarna i handen."* Projektledaren är imponerad över hur snabbt samarbetet kom på plats. *"Att det skulle gå så fort trodde vi inte, snabbt till att kunna genomföra konserter och att barnen har varit så duktiga. Konserten ihop med Kammarorkestern var en fantastisk bedrift – en dröm!"*

Måluppfyllelse

Enligt specialpedagogen och övriga pedagoger är sång och musik en bra väg in för att få språket, vilket stärker självkänslan. *”Det är viktigt för barnen att ha en livboj i musiken, att få känna sig bra på något och få växa i det.”* Pedagogerna ser en brant utvecklingskurva hos barnen och blir imponerade över att de lärt sig så mycket – *”Barn som har svårt med inläring kan plötsligt komma ihåg texter och framföra detta. Språkutvecklingen måste få en jätteskjuts av detta.”* *”Barnen blir så glada när de lyckas med instrumenten och musiken ger bättre förutsättningar för utvecklingen, särskilt språket. Även om de inte kan språket kan de ändå sjunga sångerna.”* Många har också mognat mycket och vissa barn har även upptäckt att de älskar att spela och att de har talang för det. Enligt pedagogerna har barnen blivit lugnare, även på lektionerna efter El Sistema. *”De kan vara i en grupp nu, vilket de hade svårt för när satsningen startade. [...] Man blir lugn av musik och det håller i sig.”*

Team Oxhagen ser en stor betydelse av satsningen – *”El Sistema har haft jättestor effekt. Det har bidragit till att barnen fått en annan identitet och möjlighet till att uppleva och vara med i sammanhang som de annars inte hade varit.”* Även ledningen uttrycker sig positivt. *”Det är en ynnest för våra barn från andra länder att använda sången och rytmiken. [...] Vi har varit med om hur många projekt som helst – El Sistema är ett av få projekt som inte har varit jobbigt utan en ynnest.”* *”Att få använda sina sinnen och skapa ett lugn utvecklar språket och barnens förmågor. Totalt sett ser vi en skillnad.”*

Musikpedagogerna tror att satsningen genererat en positiv utveckling för barnen. *”Det här har stärkt många barns självkänsla och självförtroende. Svårigheterna i klassrummet underlättas genom att de nu får se att de klarar saker de inte trodde var möjligt.”* Projektledaren uttrycker det som att *”stoltheten hos barnen har varit slående och att de visat att det inte spelar någon roll var man kommer ifrån”*. Även styrgruppen framhåller de positiva effekterna – *”En ny vi-känsla har skapats i området bland de som deltagit i satsningen. Det har nog bäddat lite för framtiden också, man slår inte nödvändigtvis den människa man sjungit och spelat tillsammans med.”* *”Barnen har fått en identitet – alla kan – och ett positivt sammanhang i grupp som inte handlar om prestation.”*

I alla intervjuer återkommer en pojke som exempel på vad satsningen inneburit för ett barn med tidigare stora svårigheter. *”Ett exempel är en pojke som skapade kaos, slängde stolar och var arg i början. Nu är han glad och deltar i verksamheten och busar bara lite vanligt.”* *”En liten pojke är värd hela satsningen!”* Även ledningen ger uttryck för detta – *”Vi har en pojke som egentligen inte har förutsättningarna, men han sjunger bäst av alla och står på scenen och sjunger för full hals. Om vi mäter hans förmågor om fem år tror jag att detta kan ha bidragit till en stor förändring för honom.”* Men de ser också skillnader på gruppen som helhet, framför allt hos de som idag går i årskurs 2 och som var en *”osedvanligt tuff grupp”*, där det idag finns ett annat lugn. *”När de är i El Sistema skapas en harmoni som de sedan får med sig tillbaka och det har absolut bidragit till att det har blivit bra.”*

Samtliga intervjuade påtalar att föräldrarnas medverkan är väldigt viktig. På familjeträffarna har det varit en stark uppslutning och flera tror att detta har bidragit till ökad självkänsla hos föräldrarna, samtidigt som det också har stärkt ingångarna till föräldrarna för förskolan och skolan. *”Det har gett en ny relation med föräldrarna till skolan i viss mån. Det är många fler föräldrar på El Sistemats träffar än på vanliga föräldramöten.”*

Projektledaren beskriver det som att *"det har utvecklats en relation och närhet på ett bra sätt som inte fanns förut – såväl mellan musikpedagoger och föräldrar som mellan ordinarie pedagoger och föräldrar"*. Satsningen har också bidragit till att *"vidga vyerna"* hos familjerna – *"Det har skapat kännedom om våra olika kulturinstitutioner och arenor, där många inte varit tidigare."* Många föräldrar har en väldig respekt för skolan och vågar inte komma dit så ofta, då de känner sig i underläge på grund av språket. *"Ofta när de blir kallade till skolan kan det handla om att barnen inte har skött sig, men på familjeträffarna får de känna sig stolta över sina barn."* Föräldrarna får då också en chans att träffa pedagogerna under en mer lättsam form och vice versa. Enligt projektledaren har föräldrarna uttryckt en stor stolthet över sina barn och en tacksamhet över att deras barn fått ta del av satsningen. *"De har velat försäkra sig om att detta inte kommer att upphöra."*

Totalt har 115 familjer fått ta del av satsningen och när några föräldrar intervjuades uttryckte de sin positiva syn på El Sistemas arbete – *"Det här har varit jättebra! Jag ser en positiv skillnad på barnen."* *"Det tränar språket jättemycket och det blir lättare att gå i skolan."* *"Jag tror det bra spillet över till skolan och ökar gemenskapen. Även de mer bråkiga barnen sjunger med tindrande ögon."* *"Barnet har fått bättre självförtroende och är minde blyg. Som förälder får man en annan syn på barnen."* Förutom skillnaderna för barnen menar föräldrar på att det är bra för sammanhållningen i området. *"Det är bra att lära känna andra föräldrar via Vänstay, vi får en sammanhållning och mysig stämning. Det bygger broar och samlar många och man mår bra tillsammans. Det är kulturgränsöverskridande."*

Synpunkter kring implementering

Samtliga tillfrågade anser att satsningen ska fortsätta i någon form. Majoriteten av styrgruppen ser El Sistema som självklart att implementera. *"Jag tänker att det här är ju fantastiskt och det är väl så vi borde göra i större omfattning, att det är institutionerna som ska gå ut till folket och inte tvärtom."* Samtidigt innebär en implementering att Kulturskolan skulle behöva ompröva saker de redan gör, samtidigt som skolan måste vilja fortsätta. Framför allt eftersom förvaltningschefen för Kultur och fritid ser det som nödvändigt att skolan är ägare av en sådan verksamhet, även om den samfinansieras. Verksamhetschefen är inne på samma spår och menar att *"det här är inget man bestämmer på ledningsnivå att man ska göra, utan det måste förankras med personalen, de måste vilja vara med. Om de inte vill det, då är det tveksamt om man ska implementera"*. De är dock samstämmiga i att en uppskalning till ytterligare ett område av annan karaktär vore att föredra för att få ytterligare utväxling.

Idéerna om att utvidga El Sistema till ytterligare ett bostadsområde är någonting som även musikpedagogerna förespråkar. De anser att det ur ett integrationsperspektiv vore bäst att arbeta med Oxhagen och Björkhaga tillsammans, för att få utbytet mellan två skolor med olika karaktär. *"Det skulle bli ett brobygge för integration mellan dessa grupper genom verksamheten. Valet av skola påverkas av att man inte känner varandra. Där skulle man kunna skapa en koppling som skulle ge samhällsvinster."* De tankarna tillstyrker dock inte skolledningen, som anser att ambitionerna är högre än vad som klaras av. *"Det blir så stort då. Det finns säkert en vinst ur integrationsperspektiv, men det krävs i så fall ganska mycket mer ur resurssynpunkt. Då behöver man kunna mötas, så att det inte blir El Sistema på Hagaskolan och El Sistema på Björkhaga utan att det sker gemensamt."* Ledningen anser däremot att det är helt rätt att fortsätta med barnen som är 5-7 år på Blåmesen och Hagaskolan och ser positivt på en fortsättning. *"Vi har varit med länge nu så förväntningarna var lagom – de var inte så stora. Men det här blev bättre än vad jag kunde tro."* En fortsättning för de äldre barnen ser de dock inte lika självklart på, då det tar tid

från kunskapstiden i klassrummet. ”Jag är helt med på de yngre barnen, för då pratar vi om inläring genom alla sinnen. Men från årskurs 2 börjar det bli ett problem om man inte kan läsa och då behöver tiden säkras för det.”

Projektledare och musikpedagoger förordar implementering i sin helhet för att inte tappa brobygget mellan förskola och skola. De vill fortsätta som nu i liten skala och växa långsamt. ”Vi kan ändra, justera och korrigera och anpassa verksamheten om detaljer inte fungerar. Alla vill absolut fortsätta och jobba för att detta ska fungera!” De påtalar vikten av att få med pedagogerna från början, så att det inte uppfattas som en pålaga utan ett gemensamt arbete och att satsningen blir en naturlig del av skolans verksamhet. Deras ambition är också att integrera Kulturskolan och El Sistema mer genom att slussa in barnen till Kulturskolan rent fysiskt för att blanda in och integrera barnen i den ordinarie orkesterverksamheten.

Gemensamt för samtliga är synen på att verksamheten behöver finnas i skolans lokaler. Då Blåmesen ska renoveras kommer de lokaler som nu används inte heller att finnas kvar. Med satsningen i skolan skulle helt andra förutsättningar skapas för att bli ett med pedagogerna, vilket vore positivt för samverkan. Om lokalerna däremot skulle flyttas till centrum vore risken stor att den viktiga förutsättning som närheten till ordinarie verksamhet innebär gå förlorad, enligt musikpedagogerna. ”Det vore en katastrof för barnen då det blir svårt att ta sig och verksamheten blir en fristående kulturskoleverksamhet.” Förskolepedagogerna menar dock att det inte är så viktigt var förskolan är placerad utan det är viktigare att El Sistema får bra lokaler i skolan, då de kan förflytta barnen. ”När de river förskolan kan vi förflytta barnen med våra nya lådcyklar – 6 barn i varje låda. [...] I skolan blir det ett bök när man ska flytta barn och det tar tid från skolans verksamhet.” De anser även att skolan borde få mer och bättre förutsättningar. Även skolans pedagoger instämmer i en positiv inställning till fortsättning. ”Självklart! Det skulle också kunna ge skolan bättre ”rykte” som tillvalsskola.”

Även föräldrarna ger uttryck för sin vilja till att se en fortsättning. ”Absolut, fler borde få chansen att vara med.” ”Vi vill ha en fortsättning! Detta är bra för alla barn och det är roligt att se sina barn utvecklas.”

2.5 Ekonomiska effekter

Enligt genomförda beräkningar i satsningens ansökan förväntades kommunalekonomiska effekter genereras till följd av att Socialförvaltningens kostnader för ungdomar i området minskar, minskade kostnader till följd av att färre elever behöver gå om en årskurs, samt att behovet av stödresurser minskar. Dessa kostnadsreduceringar kan dock ännu inte konstateras, då det krävs ytterligare tid för att se de effekterna och det är rimligt att anta att de uppstår tidigast 2018-2019.

Satsningen bedöms ha lyckats i ganska hög grad med de mål som hade satts upp i ansökan och vissa antagna ekonomiska effekter kan därför förväntas uppstå. Det kommer dock att följas upp i samband med senare utvärdering, för att se hur målgruppen utvecklas ytterligare.

Socialförvaltningens kostnader för insatser i området

Enligt statistik är ungefär vart tjugonde barn 0-12 år i utsatta områden, såsom Oxhagen, årligen i behov av insatser från Socialförvaltningen. För målgruppen som deltagit i El Sistema motsvarar det ungefär fem elever. Varje barn 0-12 år med insats kostar cirka 150 tkr per år, medan ungdomar 13-17 år med insats kostar ungefär 200–300 tkr per år. Om en av de fem eleverna, tack vare El

Sistema, slipper årliga insatser innebär det därmed en besparing för Socialförvaltningen motsvarande ungefär 1 500–2 000 tkr totalt, fram till vuxen ålder. Årligen motsvarar det drygt en procent av Socialförvaltningens kostnader för barn och unga i området. Om dessa antaganden står sig kommer att följas upp senare när mer dataunderlag finns och då effekter förväntas hunnit uppstå.

Grundskolans kostnader för överåriga och stödresurser

Antalet elever som gått om en årskurs eller är överåriga har inte minskat i Hagaskolan, utan ligger kvar på 20 procent, som utgångsläget 2014. Det finns dock flera skäl till att elever är överåriga, liksom orsaker till att det inte är troligt att denna andel kommer att minska förrän på lite längre sikt.

När det gäller behovet av stödresurser för eleverna på skolan kan ingen förändring noteras. Det största skälet till utebliven förändring under dessa år bottnar med stor sannolikhet i skolans brist på kontinuitet vad gäller specialpedagogisk resurs. Detta då behovet av stödresurser utgår från de åtgärdsprogram eller extra anpassningar som eleverna har, vilket kräver en specialpedagog för att identifiera. Först när dennes arbete finns etablerat på skolan kan resursbehovet, på sikt, komma att reduceras.

Kulturskolans verksamhet

För Kulturskolan antas El Sistema innebära ett ökat intresse för Kulturskolans ordinarie verksamhet, framförallt från boende i Oxhagen, men möjligen även från övriga invånare. Ett ökat deltagande och intresse från skolor och elever kan innebära ökade kostnader på kort sikt, men också en uppmärksamhet och efterfrågan som på lite längre sikt sannolikt genererar resurser och stabilitet till verksamheten.

Övriga kommunala effekter

Utöver ovanstående effekter kommer rimligen målgruppens behov av försörjningsstöd på längre sikt att minska i någon grad. Även Socialförvaltningens kostnader för vuxna, så som för missbruksvård, kommer troligen att påverkas i viss mån. Dessa effekter uppstår dock så pass många år framåt i tiden att en uppföljning av dem inte är meningsfull för denna utvärdering.

2.6 Satsningens kostnader

Satsningen har beviljats medel för att pågå under tre år, mellan januari 2015 och december 2017. Fram till 2017-04-30 (delår 1) kan kostnaderna för satsningen summeras till 2 313 tkr. Den totala budgeten som är beviljad för hela treårsperioden uppgår till 3 000 tkr. Utöver detta har satsningen mottagit 200 tkr från riksorganisationen El Sistema Global, vilket i sin tur var ett bidrag från Svenska Postkodlotteriets kulturstiftelse. Dessa medel inkluderas i följande ekonomiska redovisning och utvärdering av satsningen, eftersom det är kostnader som antas varit nödvändiga för verksamheten. I den återföringsplan som beslutas senare, i samband med utvärdering av *Specialpedagogisk kompetensutveckling*, inkluderas dock inte dessa 200 tkr då de inte har belastat reservationen för sociala investeringar.

Kostnaderna för personal har ökat successivt, vilket var planerat, i takt med att antalet årskullar som inkluderades i satsningen utökades från två (5-åringar och förskoleklass) till fyra (5-åringar upp

till och med årskurs 2). Kostnaderna för instrument uppstod däremot till största delen under första hälften av satsningen.

Tabell 2. Kostnader för El Sistema.

Kostnadspost	Budget, totalt	Utfall, 2017-04-30	Utfall, totalt (prognos)
Personal, 170 %	2 500	1 918	2 656
Instrument	200	192	192
Övrigt	300	203	246
Summa	3 000	2 313	3 094

Prognosen för hela satsningen, det vill säga fram till 2017-12-31, är att kostnaderna kommer att uppgå till nästan 3 100 tkr. Under höstterminen 2017 kommer satsningen hinna inkludera ytterligare en årskull på förskolan Blåmesen. Den målgruppen ingår dock inte i denna utvärdering, men effekterna kan antas motsvara ungefär desamma som uppstått hittills.

2.7 Kostnadsnyttoanalys

Den ekonomiska modell som används inom arbetet med sociala investeringar i Örebro kommun utgår ifrån att nettokostnaden för genomförandet av en satsning åtminstone ska gå jämnt upp med effekterna och summera till noll, det vill säga att satsningen i sin helhet finansieras av de effekter som genereras på den kommunala ekonomin. Om effekterna blir större än så uppstår ett överskott för kommunen och de nämnder där effekterna uppkommer.

I en kostnadsnyttoanalys ställs kostnaderna i förhållande till de ekonomiska effekterna. För att genomföra en sådan analys justeras utfallet av kostnaderna, per 2017-04-30, upp till 2 500 tkr för att motsvara hela perioden för satsningen fram till halvårsskiftet 2017, vilket är den period som denna utvärdering avser.

Det är svårt att tydligt påvisa att satsningen genererar ekonomiska effekter som överstiger kostnaden på 2 500 tkr. Detta beror dels på begränsat underlag och dels på svårigheter att koppla eventuella förbättringar direkt till genomfört arbete. På längre sikt tyder dock mycket på att kommunen, åtminstone delvis, kommer att kunna räkna hem kostnaderna för verksamheten, under förutsättning att effekterna för målgruppen utvecklas som förväntat.

Kostnad per deltagare

Om kostnaderna för satsningen fördelas på de som deltagit utifrån den tid de fått del av satsningen ger det en bild av hur kostnadseffektiv satsningen är. Kostnaden per deltagare, baserat på de 2,5 år som satsningen pågått, uppgår till drygt 10 tkr per elev och år. Det kan jämföras med kostnaden per elev i Kulturskolans ordinarie verksamhet som ligger runt 8 tkr per år. El Sistemas målgrupp är dock något yngre och verksamheten bedrivs lokalt, vilket kan motivera en något högre kostnad per elev, liksom det faktum att satsningen möjliggör för Kulturskolan att nå målgrupper som annars inte nås i Kulturskolans ordinarie verksamhet.

Samhällsekonomiska aspekter

De ekonomiska beräkningar som genomförts i denna utvärdering avgränsar sig till den kommunala ekonomin. Utöver dessa innebär satsningen på sannolikt en del effekter för andra aktörer inom samhället. En ökad integration, både hos elever och föräldrar, bidrar till minskat avstånd och större förståelse mellan invånare och samhällsinstanser. Det kan leda till minskad skadegörelse på både offentliga och privata fastigheter, minskad kriminalitet och en bättre anknytning till arbetsmarknaden.

3 Analys och slutsatser

3.1 Slutsatser

- Arbetet med El Sistema har bidragit till stärkt självkänsla, koncentrationsförmåga, förbättrade språkkunskaper, ökat självförtroende och lugn hos barnen, samt en stolthet hos både barn och föräldrar. Därtill bedöms föräldrarnas engagemang och delaktighet i skolans verksamhet ha ökat. Satsningen har därmed bidragit till utveckling inom de mål som formulerats.
- Satsningen har en svag koppling till direkt ekonomisk effektivitet. På sikt tyder dock mycket på att positiva kommunal- och samhällsekonomiska effekter kommer att uppstå, men inte i den omfattningen att satsningen kan räknas hem ekonomiskt.
- Förutsättningarna för satsningens genomförande har varit relativt gynnsamma, tack vare god förankring, engagemang från ledning och pedagoger och lokaler i anslutning till verksamheten.
- Musikpedagogernas flexibilitet och lyhördhet har bidragit till en positiv utveckling av satsningen. Initialt stöd genom kompetensutveckling kring lågaffektivt bemötande har även bidragit till att musikpedagogerna fått förutsättningar att möta barn i behov av särskilt stöd.
- Intresset för El Sistema har varit stort bland föräldrarna till de deltagande barnen. Föräldrarnas engagemang för att delta på satsningens familjeträffar är enligt såväl pedagoger som ledning unikt och positivt. Det har gett en möjlighet till kontaktyta som tidigare inte har erfarits i skolans och förskolans verksamhet.
- Enligt skolans pedagoger har även föräldrarnas intresse att vara delaktiga i skolans verksamhet ökat, sedan höstterminen 2015.
- En stor andel av eleverna i årskurs 2 har frivilligt valt att fortsätta med instrumentspel, vilket kommit som en positiv effekt av El Sistema. Det får anses som ett mycket gott resultat, satt i relation till det fåtal barn från Oxhagen som deltar i Kulturskolans ordinarie verksamhet. Det har sannolikt ökat intresset för Kulturskolans verksamhet och musiklivet i Örebro kommun i stort.
- Fler organiserade fritidsaktiviteter behövs och önskas i området. Andelen utövere av organiserade fritidsaktiviteter är fortsatt mycket låg i Oxhagen. Denna andel har dock ökat hos de som deltagit i El Sistema i två år, men det går inte att dra slutsatser om att satsningen i sig har bidragit till detta.
- Satsningen har, bland annat tack vare samarbetet med Svenska Kammarorkestern, inneburit att föräldrar och barn i Oxhagen har fått tillgång till stadens kulturinstitutioner.

Därmed har också kulturinstitutionerna i sin tur nått en ny målgrupp, vilket i förlängningen kan ses som en integrationsskapande åtgärd.

- Genom denna satsning har en modell för operativt arbete utvecklats, som Kulturskolan kan använda för att nå en målgrupp som annars endast nås i begränsad omfattning inom ordinarie verksamhet.
- Av den skattning som pedagoger genomfört av barnens utveckling kring koncentration, språkutveckling och social kompetens framkommer svårtolkade resultat. Detta på grund av stora variationer mellan årskullarna i genomförd för- respektive eftermätning. För den årskull som vid uppstarten av satsningen bedömdes ha hög problematik framstår dock tydliga, positiva resultat.
- Trots svårtolkade resultat kring barnens individuella utveckling bedömer pedagogerna att El Sistema bidragit till en positiv utveckling för minst 90 procent av deltagande barn.
- Övriga kvantitativa mått som angetts, i syfte att påvisa satsningens effekter, har i begränsad utsträckning visat på positiv utveckling eller resultat som är svåra att direkt koppla till arbetet med El Sistema. Även här på grund av stora variationer mellan årgångarna, samt det faktum att andelen elever med utländsk bakgrund, under tiden för satsningens genomförande, har ökat med 20 procentenheter på Hagaskolan. Den uppföljande utvärderingen av denna satsning, samt resultaten från de övriga två satsningarna i området, kommer förhoppningsvis ge ett bättre underlag för analys av satsningens effekter.
- Kostnaden för satsningen, utslaget på deltagande barn, uppgår till cirka 10 tkr per år. Det kan ställas i relation till kostnaden för medverkan i Kulturskolans ordinarie verksamhet som ligger runt 8 tkr per år. Det indikerar att metoden är ett kostnadseffektivt alternativ för att nå målgrupper som annars inte nås i Kulturskolans ordinarie verksamhet.

3.2 Komponentanalys

De komponenter som bedöms vara avgörande för att uppnå de positiva utfall som satsningen genererat är:

- Musikpedagogernas engagemang för verksamheten.
- Förankring i förskola och skola för säkerställda resurser för genomförande i form av personalmedverkan och anpassningar av verksamheten.
- Lokaler i nära anslutning till skolans verksamhet som underlättat förflyttningar.
- Inriktning på en målgrupp i behov av ett positivt sammanhang där de kunnat upptäcka och utveckla nya förmågor och relationer.
- Regelbundna familjeträffar som utvecklat kontaktytor och positiva relationer.
- Upparbetade relationer med kulturinstitutioner, så som exempelvis Svenska kammarorkestern och Kulturskolans ordinarie verksamhet.

4 Förslag till beslut

4.1 Förslag till implementering

Utifrån bostadsområdets karaktär och behov, liksom de effekter som satsningen genererat, bedöms det angeläget att verksamheten fortsätter. Sammantaget, utifrån utvärderingens resultat, lämnas nedanstående förslag till implementering:

- Fortsatt El Sistema-verksamhet på förskolan Blåmesen och Hagaskolan för 5-åringar, förskoleklass och årskurs 1.
- Frivilligt instrumentspel och kör efter skoltid för årskurs 2 på Hagaskolan.
- Orkesterspel för elever från och med årskurs 3 till en låg kostnad i Kulturskolans ordinarie verksamhet.
 - Integrationsaspekten beaktas genom ett utvecklat samarbete mellan El Sistema i Oxhagen och Kulturskolans ordinarie verksamhet, samt möjligheten för barnen i Oxhagen att komma till och ta del av de centrala arenor som finns för kultur, exempelvis Konserthuset och kommande Kulturkvarteret.

Följande förutsättningar krävs vid en implementering för att säkerställa effekter:

- En fortsättning på Hagaskolan och Blåmesen förutsätter att lokaler på Hagaskolan säkerställs, från och med hösten 2018, då förskolan Blåmesen ska rivas. Positiv inställning finns hos förskolans pedagoger att transportera barnen från de tillfälliga lokalerna i Rosta till Hagaskolan vid en fortsättning.
- Förskola och skola behöver säkerställda resurser för genomförandet, i form av planeringstid för personal, anpassningar av verksamheten och lokaler, liksom förutsättningar för deltagande vid familjeträffar.
- Tillgång till specialpedagogisk kompetens behöver finnas för musikpedagogerna, för att säkerställa deras förutsättningar att möta barn i behov av särskilt stöd.

Kultur- och fritidsförvaltningen har genom Kulturskolan, tillsammans med Förvaltningen förskola och skola, Hagaskolan och förskolan Blåmesen, till ansvar att säkerställa genomförandet av implementeringen och tillskapandet av en permanent verksamhet i enlighet med förslaget ovan, inom ramen för ordinarie budget.

För att undvika glapp i verksamheten och säkerställa finansiering för implementering påbörjas och genomförs det arbetet under hösten 2017. Från 1 januari 2018 ska sedan verksamheten drifas och finansieras av ordinarie verksamhet.

4.2 Plan för återföring

Återföring av medel för satsningen baseras på en gemensam återföringsplan (se *Bilaga 2*) utifrån effekter av de tre satsningarna inom *Partnerskap Varberga/Oxhagen – Team Oxhagen*, *El Sistema* och *Specialpedagogisk kompetensutveckling*. Därför görs inga justeringar i den plan som finns i satsningarnas ansökan förrän utvärderingen av *Specialpedagogisk kompetensutveckling* genomförts, i början av 2018. I den ursprungliga planen anges att Kulturnämnden ska återföra 160 tkr per år under fem år med start 2017, vilket därmed står fast tills eventuell justering av återföringsplanen på totalen genomförts.

4.3 Förslag till uppskalning

Om uppskalning önskas, förordas i första hand:

- Uppskalning av El Sistemans verksamhet för 5-åringar, förskoleklass och årskurs 1 i kommunens partnerskapsområden. En sådan utveckling bör dock ske långsamt och

pedagogisk kompetens behöver säkerställas, liksom övriga komponenter och förutsättningar enligt utvärderingens analys.

5 Fortsatt arbete

5.1 Fortsatt utvärdering

Några av de mått som redovisats i denna utvärdering har varit svåra att dra slutsatser av, bland annat eftersom tillräcklig data ännu inte funnits tillgänglig. Nedanstående indikatorer kommer därför att följas och utvärderas vid en uppföljande utvärdering, senast i början av 2019. Uppgifterna behöver också uppdateras i så stor omfattning som möjligt inför beslut om den gemensamma planen för återföring av satsningarna i *Partnerskap Varberga/Oxhagen*, i samband med utvärderingen av satsningen *Specialpedagogisk kompetensutveckling*. Samtliga uppgifter är årliga och många av dem, men inte alla, bör finnas tillgängliga under våren 2018.

- Socialförvaltningens kostnader i området, minst avseende 2017.
- Läskunnighet årskurs 1, minst avseende läsåret 2016/2017.
- Språknivå 4-åringar.
- Skolenkäter, minst avseende VT 2018.
- Överåriga, minst avseende läsåret 2017/2018.
- Anvisningsskola, minst avseende HT 2017.
- Nationella prov årskurs 3, minst avseende VT 2018.
- Deltagare i Kulturskolans ordinarie verksamhet från Oxhagen.

5.2 Utvecklingsområden

I samband med genomförd utvärdering har ett antal utvecklingsområden identifierats som härrör till satsningens målgrupp och angränsar till dess uppdrag, men som inte har kunnat hanteras inom ramen för satsningen. Nedanstående utvecklingsområde ses ligga utanför denna satsning, men är central att beakta i fortsatt arbete inom Örebro kommun för att främja jämlika livsvillkor.

- *Organiserade fritidsaktiviteter i Oxhagen* – ett stort behov framkommer av organiserade fritidsaktiviteter för barn och familjer boende i området. Allt fler aktörer vill genomföra satsningar i Oxhagen, vilket är positivt, men merparten av det som arrangeras riktar sig till de yngre barnen. De elever som går i mellanstadiet står så gott som utan fritidsaktiviteter möjliga att ta del av, vilket i satsningens problemformulering pekats ut som en riskfaktor.

Bilagor

Bilaga 1 – Utvärderingsschema

2016-01-27

Utvärderingsschema					
El Sistema	Målgrupp: Elever på Hagaskolan F-1 och 5-åringarna på Blåmesens förskola.				
	Utmaning	Aktiviteter	Aktivitetsmått	Effektmått	Indikatorer
	Barn saknar aktiviteter utanför skoltid och har exempelvis inte tillgång till fritidshem.	Musiksatsningen El Sistema där musiken används som medel för att nå social och mänsklig utveckling.	<p>Antal som deltar i El Sistema-aktiviteter 2-3 gånger i veckan under terminen: i respektive årskurs.</p> <p>Antal som deltar vid familjeträffarna (per träff): barn, föräldrar/syskon respektive medarbetare/gäster.</p> <p>Antal tillfällen då gäster medverkat i undervisningen/träffarna (ex. Musikhögskolan, Svenska kammarorkestern etc.).</p> <p>Antal besök i annan verksamhet.</p> <p>Antal planeringsträffar mellan förskolan Blåmesen och Hagaskolan.</p>	<p>Andel barn på Hagaskolan som utövar en fritidsaktivitet minst en gång i veckan (Enkät till barn och/eller föräldrar vid uppstart och avslut av satsning. Stöd från centralt håll).</p> <p>Andel nöjda med sin fritid. Utvärdering till alla deltagare med uppföljning av skolnärvaro och fritid. (Enkät till barn och/eller föräldrar vid uppstart och avslut av satsning. Stöd från centralt håll).</p> <p>Andel barn med förbättrade språkkunskaper, samarbetsförmåga och koncentrationsförmåga som fått El Sistema på Blåmesen, jämfört med barn från andra förskolor. (Görs med enkät före/efter)</p> <p>Pedagogernas upplevelse av föräldrars intresse av att vara delaktiga i förskolans/skolans verksamhet.</p>	<p>Andel elever av de med Hagaskolan som anvisningsskola, som väljer Hagaskolan (före-eftermätning, kontrollgrupp Brickebackens skola).</p> <p>Andel elever åk F-6 som får särskilt stöd på Hagaskolan (kontrollgrupp Brickebackens skola och Örebro tot).</p> <p>Läskunnighet åk 1 Hagaskolan (kontrollgrupp Brickebackens skola och Örebro tot).</p> <p>Nöjdhetsskala i elevhälsoenkäter ELSA (kontrollgrupp Brickebackens skola och Örebro tot).</p> <p>Andel föräldrar till elever i åk 3 och 5 som helt instämmer i att rekommendera Hagaskolan till andra (före-eftermätning jämfört med Örebro tot).</p> <p>Andel elever som Kulturskolan möter i sin verksamhet i/från bostadsområdena (kontrollgrupp Varberga och Örebro tot).</p>
<p>*Oxhagen = Boende på Tornfalkgatan och Grönsångargatan. *Varberga = Boende på Varbergagatan och Meijerhelmsgatan.</p> <p>Projektledare ansvarar för insamling av samtliga aktivitets- och effektmått som inte är orange eller utskrivet kopplade till Hagaskolan. Projektledaren ansvarar för att aktuella enkäter skickas ut, men stöd för utformning och bearbetning av svar fås från centralt håll.</p>					

Bilaga 2 – Återföringsplan enligt ansökan

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	Summa
PN BoU (grundskola)			267	267	267	267	267	267	267	1 870
K & F		160	160	160	160	160				800
VUXAM	900	900	900							2 700
FUNK				175	175	175	175	175	175	1 050
SOC				750	750	750	750	750	750	4 500
Summa	900	1060	1327	1352	1352	1352	1192	1192	1193	10 920

